

Exam. Code : 214903

Subject Code : 5821

M.A. (Music Vocal) 3rd Semester
MUSIC AS A COMMERCIAL ART
Paper—X

Time Allowed—3 Hours] [Maximum Marks—100

Note :— Q. No. I is compulsory. Attempt any **FIVE** questions from **EIGHT**. All questions carry equal marks.

I. All questions are compulsory to attempt :

- (1) The origin of music is attributed to chanting of _____ hymns.
- (2) Who is well-known as Aftab-e-Mousiqi ?
- (3) AIR was established in which year ?
- (4) Which company produced the first commercial record in India and in which year ?
- (5) Our body is often term as a _____ Veena in spiritual context.
- (6) Name the Guru of Pt. Debu Chaudhuri.
- (7) What is the full form of ICCR and in which year was it established ?
- (8) Name any two Government Cultural Organizations of India apart from the names mentioned in the question paper.

- (9) What is the name of a popular programme on Vividh-Bharati based on Indian Classical Music ?
 - (10) When was Sangeet Natak Academy established ?
 - (11) Who founded Visva-Bharati and in which year ?
 - (12) What is the full form of H.M.V. ?
 - (13) Who was Mishri Singh ?
 - (14) Name the founder of Gandharva Mahavidyalaya.
 - (15) Where is the Sangeet Research Academy situated in India and in which year was it established ?
 - (16) What is V.H.S. ?
 - (17) A compact disc is made of which material ?
 - (18) Name any two musical books published at the time of Nawab Wajid Ali Shah of Lucknow.
 - (19) Who is the author of Sangeet Balprakash ?
 - (20) Name any two percussion instruments mentioned in Ramayana.
- II. On what principles does a music arranger work in film music ?
 - III. Describe the uses of modern technology in promoting Indian Classical Music.
 - IV. How did the scientific development help in establishing the commercial aspect of Indian Classical Music ? Write elaborately.

- V. What do you know about Folk Orchestra ? Explain in detail.
- VI. Mention the various job prospects in the field of music in detail.
- VII. What are the effects of audio visual aids in teaching Vocal Music ?
- VIII. What are the merits and demerits of commercialization of music ? Describe.

(Punjabi Version)

ਨੋਟ :— ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ I ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਅੱਠ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਸਮਾਨ ਅੰਕ ਹਨ।

I. ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ :

- (1) ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਉੱਤਪਤੀ _____ ਭਜਨਾਂ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- (2) ਆਫਤਾਬ-ਏ-ਮੌਸਿਕੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਕੌਣ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?
- (3) ਏ. ਆਈ. ਆਰ. ਕਿਸ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ?
- (4) ਕਿਸ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਵਪਾਰਕ ਰਿਕਾਰਡ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹੜੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ?
- (5) ਸਾਡਾ ਸਰੀਰ ਅਕਸਰ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ _____ ਵੀਣਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- (6) ਪੰਡਿਤ ਦੇਬੂ ਚੌਧਰੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।

- (7) ਆਈ. ਸੀ. ਸੀ. ਆਰ. ਦਾ ਪੂਰਾ ਰੂਪ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਇਸਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ?
- (8) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਨਾਮਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੋ ਸਰਕਾਰੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।
- (9) ਭਾਰਤੀ-ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਵਿਵਿਧ-ਭਾਰਤੀ ਤੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਂ ਕੀ ਹੈ ?
- (10) ਸੰਗੀਤ ਨਾਟਕ ਅਕਾਦਮੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਦੋਂ ਹੋਈ ?
- (11) ਵਿਸ਼ਵ-ਭਾਰਤੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਿਸਨੇ ਅਤੇ ਕਿਸ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ?
- (12) ਐਚ. ਐਮ. ਵੀ. ਦਾ ਪੂਰਾ ਰੂਪ ਕੀ ਹੈ ?
- (13) ਮਿਸ਼ਰੀ ਸਿੰਘ ਕੌਣ ਸਨ ?
- (14) ਗੰਧਰਵ ਮਹਾਵਿਦਿਆਲੇ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।
- (15) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸੰਗੀਤ ਖੋਜ ਅਕੈਡਮੀ ਕਿੱਥੇ ਸਥਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸ ਸਾਲ ਇਸਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਹੋਈ ਸੀ ?
- (16) ਵੀ. ਐਚ. ਐਸ. ਕੀ ਹੈ ?
- (17) ਕਾਮਪੈਕਟ ਡਿਸਕ ਕਿਸ ਸਮੱਗਰੀ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ ?
- (18) ਲਖਨਊ ਦੇ ਨਵਾਬ ਵਾਜਿਦ ਅਲੀ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੋ ਸੰਗੀਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।
- (19) ਸੰਗੀਤ ਬਾਲਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਲੇਖਕ ਕੌਣ ਹੈ ?
- (20) ਰਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੋ ਪਰਕਿਊਸ਼ਨ ਯੰਤਰਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।

- II. ਫਿਲਮ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਗੀਤ ਸੰਯੋਜਕ ਕਿਸ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ?
- III. ਭਾਰਤੀ ਕਲਾਸੀਕਲ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਧੁਨਿਕ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਉਪਯੋਗਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।
- IV. ਭਾਰਤੀ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਵਿਵਸਾਇਕ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨਕ ਵਿਕਾਸ ਕਿਵੇਂ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ? ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖੋ।
- V. ਲੋਕ ਆਰਕੈਸਟਰਾਂ ਬਾਰੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਹੈ ? ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
- VI. ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਿਭਿੰਨ ਨੌਕਰੀ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਉਲੇਖ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਕਰੋ।
- VII. ਵੋਕਲ ਸੰਗੀਤ ਸਿਖਾਉਣ ਵਿੱਚ ਆਡੀਓ ਵਿਜ਼ੁਅਲ ਏਡਜ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕੀ ਹਨ ?
- VIII. ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਵਿਵਸਾਈਕਰਣ ਦੇ ਗੁਣ ਅਤੇ ਕਮੀਆਂ ਕੀ ਹਨ ? ਵਰਣਨ ਕਰੋ।

(Hindi Version)

ਨੋਟ :— ਪ੍ਰश्न न. I अनिवार्य है। आठ प्रश्नों में से पांच प्रश्न करो। प्रत्येक प्रश्न के समान अंक हैं।

- I. सभी प्रश्न करना अनिवार्य है :
 - (1) संगीत की उत्पत्ति _____ भजनों का गायन करने से निर्धारित होती है।
 - (2) अफ़ताब-ए-मौसिकी के नाम से प्रसिद्ध कौन है ?

- (3) ए.आई.आर. किस वर्ष में स्थापित किया गया था ?
- (4) किस कंपनी ने भारत में पहले वाणिज्यिक रिकॉर्ड का उत्पादन किया और किस साल में किया ?
- (5) हमारा शरीर अक्सर आध्यात्मिक संदर्भ में एक _____ वीणा के रूप में बदल जाता है।
- (6) पं. देबू चौधरी के गुरु का नाम लिखो।
- (7) आई.सी.सी.आर. का पूरा रूप क्या है और किस साल में इसे स्थापित किया गया था ?
- (8) प्रश्नपत्र में वर्णित नामों के अलावा भारत के किसी भी दो सरकारी सांस्कृतिक संगठनों का नाम लिखें।
- (9) भारतीय शास्त्रीय संगीत पर आधारित विविध-भारती पर एक लोकप्रिय कार्यक्रम का नाम क्या है ?
- (10) संगीत नाटक अकादमी की स्थापना कब हुई ?
- (11) विश्वभारती की स्थापना किसने और किस साल में की ?
- (12) एच.एम.वी. का पूर्ण रूप क्या है ?
- (13) मिश्री सिंह कौन थे ?
- (14) गंधर्व महाविद्यालय के संस्थापक का नाम लिखिए।
- (15) भारत में संगीत अनुसंधान अकादमी कहाँ स्थित है और किस साल इसे स्थापित किया गया था ?
- (16) वी.एच.एस. क्या है ?

- (17) कॉम्पैक्ट डिस्क किस सामग्री से बना होता है ?
- (18) लखनऊ के नवाब वाजिद अली शाह के समय में प्रकाशित किसी भी दो संगीत पुस्तकों का नाम लिखिए।
- (19) संगीत बालप्रकाश के लेखक कौन हैं ?
- (20) रामायण में उल्लेखित किसी भी दो परक्यूशन उपकरणों का नाम लिखिए।
- II. फिल्म संगीत में एक संगीत संयोजक किस सिद्धांत पर काम करता है ?
- III. भारतीय शास्त्रीय संगीत को बढ़ावा देने में आधुनिक तकनीक के उपयोग का वर्णन करें।
- IV. भारतीय शास्त्रीय संगीत के व्यावसायिक पहलू को स्थापित करने में वैज्ञानिक विकास कैसे मदद करता है ? विस्तृत रूप से लिखें।
- V. लोक ऑर्केस्ट्रा के बारे में आप क्या जानते हैं ? विस्तार से व्याख्या करें।
- VI. संगीत के क्षेत्र में विभिन्न रोजगार की संभावनाओं का उल्लेख विस्तारपूर्वक करें।
- VII. आवाज़ संगीत शिक्षण में ऑडियो विजुअल एड्स के प्रभाव क्या हैं ?
- VIII. संगीत के व्यावसायीकरण के गुण और दोष क्या हैं ? वर्णन करें।